

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 15 stycznia 2016 r.

Pozycja 20

POSTANOWIENIE z dnia 8 stycznia 2016 r. Sygn. akt Ts 320/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Wróbel – przewodniczący i sprawozdawca
Marek Zubik
Stanisław Biernat,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej Z.Ż. w sprawie zgodności:

art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1025, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 78 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej z 24 września 2015 r. (data nadania) Z.Ż. (dalej: skarżący) wystąpił o stwierdzenie, że art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1025, ze zm.; dalej: ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) w zakresie, w jakim „wyłącza obowiązek wezwania strony przez sąd do opłacenia złożonego pisma w postępowaniu cywilnym w przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, a pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego”, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 78 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została złożona w związku z następującą sprawą. W grudniu 2014 r. skarżący, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w W. (dalej: Sąd Okręgowy w W.) z października 2014 r. wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych. Postanowieniem z lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił wniosek. Z kolei postanowieniem z kwietnia 2015 r., doręczonym pełnomocnikowi skarżącego w kwietniu 2015 r., Sąd Apelacyjny w W. oddalił zażalenie na to postanowienie. Skarżący nie uiścił opłaty od apelacji. W związku z tym postanowieniem

z czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w W. – na podstawie art. 370 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.; dalej: k.p.c.) w związku z art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – odrzucił apelację. Na to postanowienie skarżący nie wniósł zażalenia, ponieważ – w jego ocenie – byłoby ono „bezzasadne”; jego zdaniem Sąd Okręgowy w W. prawidłowo zastosował art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Skarżący wniósł natomiast ponownie apelację wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do jej wniesienia. Postanowieniem z lipca 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił wniosek, a apelację odrzucił.

Jak wskazał skarżący, w sprawie, w związku z którą wniósł skargę do Trybunału, orzeczeniem ostatecznym jest postanowienie Sądu Okręgowego w W. z czerwca 2015 r. Zostało ono doręczone jego pełnomocnikowi 24 czerwca 2015 r.

W przekonaniu skarżącego, przez zastosowanie w jego sprawie art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych doszło do naruszenia jego prawa do sądu, a także zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz równego traktowania obywateli przez organy władzy publicznej.

Pełnomocnik skarżącego wniósł o „zasądzenie na rzecz skarżącego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, według norm przepisanych”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Skarga konstytucyjna to sformalizowany środek ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Jej merytoryczne rozpoznanie jest uzależnione od spełnienia przesłanek wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i art. 60 oraz art. 64–66 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064; dalej: ustawa o TK). Skargom konstytucyjnym niespełniającym tych warunków, a także skargom, co do których zaistniały okoliczności przewidziane w art. 77 ust. 3 ustawy o TK, Trybunał odmawia nadania dalszego biegu.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Z kolei w myśl art. 64 ustawy o TK, aby Trybunał rozpoznał skargę konstytucyjną, skarżący musi ją wnieść po wyczerpaniu drogi prawnej, w terminie trzech miesięcy od doręczenia mu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego rozstrzygnięcia. Przez wyczerpanie drogi prawnej należy – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego – rozumieć skorzystanie ze wszystkich środków prawnych przysługujących w toku instancji, umożliwiających merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. Wyczerpanie drogi prawnej trzeba zatem łączyć – na podstawie art. 64 ustawy o TK – z wydaniem przez sąd powszechny orzekający w sprawie prawomocnego wyroku lub prawomocnego postanowienia. Istotne jest przy tym to, że obowiązek skorzystania ze wszystkich środków prawnych przysługujących skarżącemu w toku instancji wyklucza wniesienie skargi konstytucyjnej od wyroków lub postanowień, które stały się prawomocne dlatego, że skarżący nie wyczerpał przewidzianej drogi prawnej w postępowaniu sądowym (zob. postanowienie TK z 18 listopada 2009 r., SK 12/09, OTK ZU nr 10/A/2009, poz. 158 oraz z 4 sierpnia 1998 r., Ts 55/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 93).

W analizowanej sprawie skarżący nie wyczerpał drogi prawnej, ponieważ zrezygnował z wniesienia – przysługującego mu na podstawie art. 394 § 1 k.p.c. – zażalenia na postano-

wienie Sądu Okręgowego w W. z czerwca 2015 r. (tj. postanowienie odrzucające apelację). Trybunał zwraca ponadto uwagę na to, że wielokrotnie dokonywał już wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych, których przedmiotem był zarzut niekonstytucyjności art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W rozpatrywanych skargach, wniesionych w związku ze stanami faktycznymi takimi samymi jak w analizowanej skardze wymóg wyczerpania drogi prawnej wiązał się z koniecznością wniesienia zażalenia na postanowienie o odrzuceniu apelacji (zob. postanowienia TK z: 3 lutego 2012 r., Ts 230/11, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 71; 8 marca 2012 r., Ts 323/11, OTK ZU nr 5/B/2012, poz. 461; 3 kwietnia 2012 r., Ts 24/12, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 101; 22 listopada 2012 r., Ts 315/11, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 93 oraz 17 marca 2014 r., Ts 15/14, OTK ZU nr 2/B/2014, poz. 177).

Skoro skarżący nie wyczerpał drogi prawnej, o której mowa w art. 64 ustawy o TK, to tym samym nie uzyskał ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Niespełnienie zaś powyższego warunku powoduje, że wydanie merytorycznego orzeczenia jest niedopuszczalne.

Okoliczność ta – w myśl art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK – jest podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu.

Niezależnie od powyższego Trybunał Konstytucyjny uznał za konieczne wskazanie jeszcze jednego argumentu uzasadniającego odmowę nadania skardze dalszego biegu.

Skarżący zakwestionował konstytucyjność art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w brzmieniu: „Przepisu ust. 2 – tj. przepisu, który stanowi, że jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 k.p.c. – nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekał sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia”.

Zakwestionowany w skardze przepis obowiązuje od 19 kwietnia 2010 r. w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45). Jak przyjmuje się w orzecznictwie, zmiana treści art. 112 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych „miała na celu przyspieszenie postępowania w wypadku, kiedy czynności za stronę wykonuje fachowy pełnomocnik, a charakter tych czynności nie wymaga dodatkowych wskazań ze strony sądu. Fachowy pełnomocnik reprezentujący stronę ma – co do zasady – wynikający z art. 130² § 1 k.p.c. obowiązek samodzielnego określenia i wniesienia opłaty stałej lub stosunkowej, obliczonej od podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu” (postanowienie SN z 13 kwietnia 2012 r., sygn. akt I CZ 36/12).

W związku z zarzutami sformułowanymi w skardze Trybunał przypomina, że zasadą jest odpłatność za korzystanie z wymiaru sprawiedliwości i że „Sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata” (art. 126² § 1 k.p.c.). Zwolnienie od kosztów jest natomiast odstępstwem (wyjątkiem) od tej zasady. Zakwestionowany w skardze art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych stanowi, że w razie nieopłacenia pisma procesowego z uwagi na złożony wniosek o zwolnie-

nie od ponoszenia kosztów, termin do jego opłacenia zaczyna biec dopiero od chwili doręczenia stosownego orzeczenia lub jego ogłoszenia. Wyłącza on ponadto obowiązek wzywania profesjonalnego pełnomocnika przez sąd do uiszczenia opłaty. W sytuacji bowiem, gdy strona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego jest świadoma konieczności poniesienia kosztów postępowania, nie potrzeba dodatkowego impulsu w postaci wezwania jej do wniesienia opłaty. W swoich orzeczeniach Trybunał prezentuje pogląd, zgodnie z którym od adwokata, radcy prawnego, czy też rzecznika patentowego, a więc osób, które posiadają należytą wiedzę i doświadczenie zawodowe, można wymagać więcej niż od stron osobiście podejmujących czynności procesowe (zob. wyroki TK z: 17 listopada 2008 r., SK 33/07, OTK ZU nr 9/A/2008, poz. 154; 28 maja 2009 r., P 87/08, OTK ZU nr 5/A/2009, poz. 72 oraz 14 września 2009 r., SK 47/07, OTK ZU nr 8/A/2009, poz. 122). Trybunał ponadto wielokrotnie podkreślał w swoim orzecznictwie, że ustawodawca może wprowadzić surowsze rygory dotyczące nieopłacenia lub nieprawidłowego opłacenia pism procesowych wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników. Wynika to z przyjęcia założenia, że podmiotom świadczącym profesjonalną pomoc prawną powinny być znane zarówno wysokość, jak i zasady wnoszenia opłat sądowych (zob. np. wyroki TK z: 7 marca 2006 r., SK 11/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 27; 20 grudnia 2007 r., P 39/06, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 161 oraz 5 czerwca 2008 r., sygn. P 18/07, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 61). Nie znajduje więc uzasadnienia zarzut, jakoby „wraz ze skorzystaniem z pomocy prawnej profesjonalnego pełnomocnika rośnie ryzyko niepomyślnego dla strony zakończenia postępowania sądowego (w postaci odrzucenia apelacji)”.

Mając powyższe na względzie, Trybunał stwierdza, że zarzuty sformułowane w skardze są oczywiście bezzasadne.

Okoliczność ta jest – zgodnie z art. 77 ust. 3 pkt 3 ustawy o TK – następną samodzielną podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.